

یکی از مصادیق مهم بدزبانی دشنام و ناسزا بود؛ درباره زشتی و عظمت این گناه و برخی آثار آن سخن گفتیم. آثار دنیوی این گناه را شرح دادیم؛ آثار اخروی باقی ماند.

آثار اخروی

آثار اخروی دشنام در روایات شدید بیان شده است؛ یعنی برای دشنام و ناسزا خداوند متعال آثار سوئی در آخرت بیان کرده و اینکه او حتماً گرفتار عذاب خواهد شد، این هم از آیات قرآن و هم از روایات استفاده می‌شود. من فقط به یکی دو روایت اشاره می‌کنم و از این بحث عبور می‌کنم.

رسول گرامی اسلام (ص) در ضمن یک کلامی می‌فرماید چهار گروه هستند که اینها عذابشان بیش از عذاب سایر اهل نار است و عذاب اینها باعث می‌شود سایر اهل جهنم هم عذاب شوند. یعنی عذاب اینها دامن‌گیر سایر اهل نار هم می‌شود. حضرت چهار گروه را نام می‌برند؛ یک گروه اینها هستند: «وَرَجُلٌ يَسْتَلِدُّ الرَّفَثَ وَالْفُحْشَ فَيَسِيلُ مِنْ فِيهِ قَيْحٌ وَ دَمٌ»^۱. یکی از کسانی که عذاب آنها زیاد است و این عذاب موجب عذاب سایر اهل دوزخ می‌شود، آن کسی است که از فحش لذت می‌برد. بعضی‌ها هستند که استلذاز می‌کنند از بعضی از گناهان. کسانی که دنبال لذت جویی با فحش هستند، چرک از دهان آنها روان می‌شود و این به گونه‌ای است که مایه اذیت سایر اهل نار است. اینها حقایقی است که قطعاً برای چنین افرادی پیش خواهد آمد.

یا مثلاً در مورد بدزبانی به معنای عام که شامل فحش هم می‌شود، امام صادق (ع) می‌فرماید: «الْبَدَاءُ مِنَ الْجَفَاءِ وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ»^۲. حضرت وجه عذاب را برای این کار بیان می‌کند. بدزبانی یک نوع ستم است و ستمکار جایش در جهنم است. این از مصادیق بدزبانی به معنای عام است که یکی از آنها فحش است؛ قطعاً فحش از مصادیق بدزبانی است. بدزبانی هم از مصادیق ستم است و جای ستمکار هم در جهنم است.

یا مثلاً امام صادق (ع) می‌فرماید: «مَنْ خَافَ النَّاسَ لِسَانَهُ فَهُوَ فِي النَّارِ»^۳. کسی که مردم از زبان او بترسند جایش در آتش است. حالا این ترس از زبان، غیبت را می‌گیرد، تهمت و دروغ را می‌گیرد، بدگویی، همه اینها را دربرمی‌گیرد؛ یکی از اینها فحش است. آدمی که فحش می‌دهد، برای نفر مقابل که آدم محترمی است خوف ایجاد می‌کند. این پرده‌داری و حریم‌شکنی می‌کند. معلوم است کسی که فحش بدهد، حتماً آدمی است که مردم از لسان او ترس دارند و کسی که از لسان او خوف داشته باشند، جایش در آتش است.

این آثار هم در دنیا و هم در آخرت بر فحش، ناسزا، دشنام و سب مترتب است و بحثی در آن نیست. ما باید سریع از این بحث‌ها عبور کنیم، والا هر کدام از اینها اسباب و علل دارد، انگیزه‌ها دارد؛ قرار نیست که هر کدام از اینها را باز کنیم.

عدم فرق بین دشنام ابتدایی و دشنام تقابلی در ترتب آثار

نکته‌ای که خیلی مهم است و به نظر می‌رسد باید مورد توجه قرار گیرد این است که در ترتب این آثار فرقی بین فحش ابتدایی و فحش تقابلی نیست. اینجا ممکن است کسی گمان کند که من اهل فحش نیستم و به کسی ابتداءً فحش نمی‌دهم، و اگر هم

۱. مستدرک، ج ۱۲، ص ۸۲.

۲. کافی، ج ۲، ص ۳۲۵.

۳. کافی، ج ۲، ص ۳۲۷.

یک وقت فحش می‌دهم در مقابل رفتار و عکس‌العمل دیگران است. در آموزه‌های اهل‌بیت(ص) و روایاتی که از اهل‌بیت(ع) وارد شده، فحش تقابلی هم به شدت مورد مذمت قرار گرفته است. چون خیلی از افراد ابتداءً به کسی فحش نمی‌دهند، ولی در مقابل فحش و سبّ دیگران عنان از دست می‌دهند و شروع می‌کنند به فحش دادن و توجیه می‌کنند که ما شروع نکردیم، او شروع کرده است. در حالی که می‌بینیم که ائمه هدی(ع) از فحش تقابلی هم به شدت منع کرده‌اند.

راوی (سماعه) نقل می‌کند به محضر امام صادق(ع) رسیدم؛ حضرت بدون مقدمه به من فرمود این حرف‌هایی که بین تو و جمّال (شتردار) رد و بدل شد چه بود؟ چرا تو زبانت را به بدگویی و لعن و سبّ دیگران عادت داده‌ای؟ بعد حضرت فرمود: «إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ فَحَّاشًا أَوْ صَخَّابًا أَوْ لَعَّانًا»، پرهیز از اینکه بدزبانی کنی، درشت بگویی، لعن کنی و بد و بیراه بگویی. راوی می‌گوید من فوری عرض کردم یا بن رسول‌الله، او به من ستم و ظلم کرد و من در مقابل ظلم او ناچار شدم که این کار را بکنم. حضرت فرمودند حتی اگر او به تو ظلمی هم کرده باشد، تو بهره‌اش را برده‌ای؛ این راهی که تو در برخورد با او انتخاب کردی، این روش و شیوه ما اهل‌بیت(ع) نیست؛ ما هرگز شیعیان خودمان را به چنین رفتاری توصیه نمی‌کنیم. بعد در پایان می‌فرماید: «اسْتَغْفِرُ رَبِّكَ وَلَا تَعُدُّ»،^۴ استغفار کن از خدای خودت، طلب غفران و بخشش کن و دیگر این کار را تکرار نکن. این فحش در برابر یک رفتار ظالمه است؛ اما حضرت می‌فرماید پرهیز و این کار را نکن.

روایتی هم در جوامع روایی عامه نقل شده؛ در محجة البیضاء هم این روایت را آورده، رسول خدا(ص) می‌فرماید: «المتسابان شیطانان یتعاونان و یتهاثران»،^۵ می‌گوید آن دو نفری که به هم فحش می‌دهند، اینهایی که به یکدیگر سبّ می‌کنند، اینها هر دو شیطان هستند که کأن دارند به هم کمک می‌کنند در این امر زشت، تعاون بر اثم می‌کنند و تهاثر می‌کنند. یعنی کأن مبادله فحش می‌کنند. مبادله فحش یعنی اینکه دو شیطان یک کالا و متاع زشتی را با هم معاوضه می‌کنند.

پس فحش چه ابتدائی و چه عکس‌العملی و تقابلی، مذموم است و آثاری که گفته شد، حتماً بر این هم مترتب می‌شود. البته بین فحش دهنده و فحاش حتماً فرق است. برخی از این آثار اختصاص به بسیار فحش دهنده دارد؛ اما اصل این آثار، آثار مادی و معنوی و وضعی و عقاب، همه بر این صفت زشت و بر این کار زشت مترتب می‌شود.

«والحمد لله رب العالمین»

۴. کافی، ج ۲، ص ۳۲۶، ح ۱۴.

۵. محجة البیضاء، ج ۵، ص ۲۱۷.